

KONKURS RAZEM W KOMIKSIE

Tematy dla polskich uczestników

1) Temat wspólny:

Masaryk i Paderewski w Carnegie Hall

Ignacy Jan Paderewski i Tomáš Garrigue Masaryk – twórcy niepodległej Polski i Czechosłowacji okresu międzywojennego stali 15 września 1918 roku na tej samej scenie w Stanach Zjednoczonych.

Było to w Carnegie Hall, a obaj politycy byli w stanie na chwilę odłożyć interes własnego narodu na boczny tor i mówić o wspólnej drodze oraz wspólnej przyszłości Europy Środkowej. **Doszło nawet do dość niezwykłej sytuacji – podczas swoich przemówień obaj mężowie stanu komplementowali się nawzajem, chwając tym samym kraj sąsiadów w ramach „kurtuazji dyplomatycznej”.** Czechosłowacja i Polska przeżywały w 1918 roku podobnie przełomową chwilę: musiały obronić swoją pozycję na arenie międzynarodowej i wybudować wolne, demokratyczne, nowoczesne państwa na ruinach starych, imperialistycznych monarchii, które od wieków nimi rządziły. Obu się to udało, choć tylko na krótki czas, do wybuchu II wojny światowej. Wspólne wystąpienie Paderewskiego i Masaryka jest symboliczną metaforą nowej współpracy w regionie Europy Środkowej, która narodziła się i rozwijała na tym obszarze po I wojnie światowej, niestety nie zawsze bezproblemowo i idealnie.

15 września 1918 w nowojorskim Carnegie Hall podczas spotkania pod hasłem „Wola narodów Austro-Węgier – zwycięskie spotkanie uciskanych narodowości Europy Środkowej” doszło do spotkania dwóch mężczyzn, którzy mieli niezwykle zasługi w boju o powstanie powojennych republik: Ignacego Jana Paderewskiego (1860-1941) i Tomáša Garrigue’a Masaryka (1850-1937). Paderewski miał za sobą karierę światowej sławy pianisty i kompozytora, a później, w 1919 roku, stał się polskim premierem i ministrem spraw zagranicznych. Masaryk, profesor filozofii, został w 1918 roku pierwszym prezydentem Czechosłowacji, którym pozostał aż do ustąpienia ze stanowiska (z powodów zdrowotnych) w 1937 roku. Paderewski i Masaryk starali się przygotować za granicą grunt pod – wówczas jeszcze nieoczywiste – powstanie niepodległej Polski i Czechosłowacji po wojnie, w Stanach Zjednoczonych usiłowali przekonać amerykańskiego prezydenta Woodrowa Wilsona o nieodzownej konieczności rozbicia Austro-Węgier na państwa narodowe w zgodzie z „wolną wolą narodów”. W Carnegie Hall obaj politycy wygłosili swoje przemówienia, istotne jednak było to, że stali na jednym podium jako przedstawiciele narodów walczących o niepodległość. Ich przemówienia były niezwykle solidarne, a nawet więcej niż solidarne – Paderewski, a po nim również Masaryk podkreślali swój podziw wobec słowiańskich sąsiadów. Po nich wystąpili kolejni mówcy, powstał również tekst deklaracji „Wola narodów Austro-Węgier”, która domagała się nie tylko rozbicia dawnego imperium według klucza narodowego, ale także wielostronnej współpracy poszczególnych jego części pomimo „odmienności politycznych, wyznaniowych i innych”.

„Paderewski był znany w Ameryce, dlatego też na pewno wielu miłośników jego gry przyszło posłuchać także jego mowy politycznej. Sam byłem przygotowany na krótką syntezę naszego programu narodowego i politycznego, ale Paderewski, któremu ustąpiłem miejsca jako pierwszemu, zbił mnie z tropu. Bardzo niewiele mówił o swoim polskim programie, wziął się za to za mnie, ale bardzo po przyjacielsku. Przytoczył fragment mojego życiorysu i wychwalał mnie pod niebiosa. Byłem zaskoczony również dlatego, że Paderewski wyznawał konserwatywny światopogląd, więc oczekiwałem od niego raczej wyrazów niezgody. Przemówienie Paderewskiego zbliżało się ku końcowi, a ja jeszcze nie wiedziałem, jak mam się z tym uporać. W ostatniej chwili zdecydowałem, że ja też nie będę mówić o swoim programie, że będę mówił do Paderewskiego, nawiązując do relacji

sztuki z polityką. Zamierzałem bronić Paderewskiego przed tymi jego rodakami, którzy sprzeciwiali się jego roli politycznej, twierdząc, że potrafi tylko grać na fortepianie. Literatura polska, głównie Mickiewicz i Krasiński, są dla mnie konkretnym przykładem relacji polityki i poezji, więc także w Paderewskim dostrzegałem potencjał znakomitego politycznego budziela narodu.” (T. G. Masaryk, *Rewolucja Światowa*)

J. Valenta: *Masaryk i sprawy polskie*

http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Dzieje_Najnowsze_kwartalnik_poswiecony_historii_XX_wieku/_Dzieje_Najnowsze_kwartalnik_poswiecony_historii_XX_wieku_-r2000-t32-n3/Dzieje_Najnowsze_kwartalnik_poswiecony_historii_XX_wieku_-r2000-t32-n3-s61-77/Dzieje_Najnowsze_kwartalnik_poswiecony_historii_XX_wieku_-r2000-t32-n3-s61-77.pdf

Życiorysy, zdjęcia:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Ignacy_Jan_Paderewski

https://pl.wikipedia.org/wiki/Tom%C3%A1%C5%A1_Masaryk

2) Bohaterki bez patosu

a) Milada Horáková (25.12.1901–27.06.1950)

Jedyna kobieta poddana karze śmierci po procesach politycznych w Czechosłowacji w latach 50., mimo że przeciwko wykonaniu wyroku protestowała światowa opinia publiczna i wiele znanych osobistości, m.in. Eleanor Roosevelt, Albert Einstein czy Winston Churchill.

Milada Horáková ukończyła prawo, była zaangażowana w ruch emancypacyjny o nazwie Kobięca Rada Narodowa, po wybuchu II wojny światowej błyskawicznie stała się częścią podziemia antynazistowskiego. W 1940 roku została aresztowana przez Gestapo, które poddało ją surowym przesłuchaniom. Została wtrącona do więzienia na praskim Pankrącu, później przewieziona do obozu koncentracyjnego w Terezynie, a następnie w 1944 roku skazana na karę śmierci, zamienioną później na 8 lat więzienia, z którego została wyzwolona przez armię amerykańską.

Bezpośrednio po wojnie znów stała się posłanką i aktywną polityczką. Ze względu na światopogląd była w tym okresie obserwowana przez działaczy komunistycznych. Po przejęciu władzy przez partię komunistyczną w lutym 1948 roku zmuszono ją do rezygnacji ze wszystkich funkcji publicznych. Dnia 27.09.1949 roku została aresztowana. Podczas tzw. procesu grupy Milady Horákovéj skazano ją na karę śmierci. **Sama Horáková mimo brutalnych przesłuchań dzielnie broniła swoich ideałów przed sądem, w związku z czym komuniści byli zmuszeni zrezygnować z transmitowania procesu na żywo, co miało początkowo służyć jako jeden z dowodów winy Horákovéj.** Obywateli Czechosłowacji zmuszano w ramach kampanii dezinformującej i zastraszającej do podpisywania petycji domagających się „najwyższego wymiaru kary” (zmuszano do tego także dzieci i młodzież, zob. załącznik, list ze szkoły średniej). Wyrok został wykonany przez powieszenie 27.06.1950 roku. Znana jest treść ostatniego listu Milady Horákovéj do najbliższych. Żegna się w nim ze swoją rodziną: siostrą, córką i mężem, starając się dodać im sił. („*Nie płaczcie – nie smućcie się – dla mnie tak będzie lepiej, to lepsze niż powolne umieranie. Moje serce nie wytrzymałoby już długiej niewoli.*”). Jej mężowi udało się potajemnie wyemigrować do Stanów Zjednoczonych, córka dołączyła do niego w 1968 roku.

http://www.mzv.cz/warsaw/pl/aktualnosci/warto_zobaczyc/kim_byla_milada_horakova.html

<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/dopisy-dr-milady-horakove-z-pankracke-cely-smrti/>
(cały list w języku czeskim)

Fotografia:

https://pl.wikipedia.org/wiki/Milada_Hor%C3%A1kov%C3%A1#/media/File:Milada_Hor%C3%A1kov%C3%A1_-_barva.jpg

b) Věra Čáslavská (3.05.1942–30.08.2016)

Czechosłowacka gimnastyczka światowej klasy i symbol opozycji antykomunistycznej.

Gimnastyczka sportowa światowej sławy, m.in. siedmiokrotna medalistka olimpijska, czterokrotna mistrzyni świata, jedenastokrotna mistrzyni Europy. Stała się twarzą Praskiej Wiosny, próby reform reżimu komunistycznego w Czechosłowacji w 1968 roku. **Wstawiła się gestem protestu podczas Igrzysk Olimpijskich w Meksyku w 1968 roku, kiedy stojąc na podium (obok reprezentantki ZSRR), pochyliła głowę na dźwięk radzieckiego hymnu na znak sprzeciwu wobec inwazji wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację 21 sierpnia 1968 roku. Čáslavská była olimpijską celebrytką – na jej ślub z innym znakomitym sportowcem, Josefem Odložilem, przyszły w Meksyku tysiące ludzi. Po powrocie do Czechosłowacji była za swój znak protestu (oraz za to, że podpisała petycję *Dwa tysiące słów* i nie cofnęła podpisu nawet pod presją) szykanowana przez komunistyczny rząd, nie mogła uprawiać sportu, pracowała m.in. jako sprzątaczką. Dopiero później mogła wrócić do sportu, przez pewien czas była trenerką w Meksyku. Po 1989 roku była doradczynią i asystentką prezydenta Václava Havla.**

Mariusz Surosz: Ach, te Czeszki! (W.A.B. 2015) – rozdział poświęcony Věrze Čáslavskiej

<https://sport.onet.pl/gimnastyka/zmarla-legendarna-czeska-gimnastyczka-vera-caslavska/ghx63h>

Zdjęcie:

https://pl.wikipedia.org/wiki/V%C4%9Bra_%C4%8C%C3%A1slavsk%C3%A1#/media/File:Bundesarchiv_Bild_183-F0528-0048-001,_Amsterdam,_Turn-EM_der_Frauen,_Zuchold,_Caslavska,_Janz.jpg

3) Kowboje Europy Środkowej

Bracia Mašínowie

Czechosłowaccy „kowboje”, którym udało się uciec na Zachód, choć szukało ich dwadzieścia tysięcy żołnierzy i policjantów.

Ctirad i Josef Mašínowie byli synami jednego z najbardziej znanych działaczy czechosłowackiego podziemia, Josefa Mašína (zamordowanego przez Gestapo w dniu 30. 6. 1942). Po przewrocie komunistycznym w Czechosłowacji w 1948 roku zdecydowali się walczyć z reżimem komunistycznym, tak jak robił to ich ojciec w czasie okupacji niemieckiej (sami również byli zaangażowani w ruch oporu w czasie II wojny światowej, otrzymali medale za odwagę). Najpierw organizowali partyzanckie sabotaże i założyli grupę oporu (Ctirad Mašín, Josef Mašín, Milan Paumer, Zbyněk Janata i Václav Švéda), starali się także pozyskać broń i gotówkę (w czasie tych akcji kilka osób straciło życie). Obaj bracia i ich wuj zostali zatrzymani w 1952 roku. Byli przesłuchiwani, a Ctirada Mašína wtrącono do więzienia. W 1953 roku działacze postanowili uciec z Czechosłowacji, by następnie wrócić jako agenci armii amerykańskiej.

Przekroczyli granicę w nocy z 3 na 4 października 1953 roku. Cała grupa starała się przedostać do Berlina Zachodniego przez niemal miesiąc. Zbyněk Janata i Václav Švéda zostali aresztowani i

skazani w Czechosłowacji na karę śmierci. W Niemczech Wschodnich w poszukiwaniach członków grupy brało udział ponad dwadzieścia tysięcy żołnierzy i policjantów – szukano ich w lasach i polach, gdzie uciekinierzy bronili się i ukrywali. Ctirad Mašín, Josef Mašín i Milan Paumer przedostali się do Berlina Zachodniego, gdzie natychmiast zgłosili się do jednostek armii amerykańskiej. Planowali wrócić do ojczyzny i walczyć jako tajni agenci. Ukończyli szkolenie, ale nigdy nie wrócili do Czechosłowacji. Ich rodziny były prześladowane, wuja Ctibora skazano na karę śmierci, matka Zdenka zmarła w więzieniu.

<https://www.tygodnikpowszechny.pl/o-trzech-takich-co-uciekli-do-berlina-139457?language=pl>

Źródła inspiracji: Jan Novák: Nie jest źle (polskie wydanie, 2015)

<https://sklep.ksiazkoveklimaty.pl/ksiazka/nie-jest-zle,9788364887093>

Fragmenty on-line:

<http://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/kultura/ksiazki/fragmentyksiazek/1629537,1,fragment-ksiazki-nie-jest-zle.read>

<https://ksiazki.wp.pl/nie-jest-zle-jana-novaka---przeczytaj-fragment-6145959188866689a>

<http://angelus.com.pl/2015/07/nie-jest-zle-fragment/>

Zdjęcia:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Ctirad_Ma%C5%A1%C3%ADn#/media/File:Ctirad_Masin_1950.jpg

[https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Ma%C5%A1%C3%ADn_\(1932\)#/media/File:Josef_Masin_1950.jpg](https://cs.wikipedia.org/wiki/Josef_Ma%C5%A1%C3%ADn_(1932)#/media/File:Josef_Masin_1950.jpg)

4) 1968-1969: Wspólne nadzieje, wspólne rozczarowanie

Jan Palach (11. 08. 1948 –19. 01. 1969)

Samospalenie jako decyzja, wyraz buntu i nadziei, nie zaś rozpacz – Palach od chwili swojej śmierci stał się symbolem i wzorem, inspirował wiele osób do protestu i działań konspiracyjnych.

Rekonstrukcja czynu Jana Palacha: 16.01.1969 o godz. 6.00 wyjechał z miasteczka Všetaty do Pragi, przyjechał do akademika, gdzie napisał ostatni list podpisany „Pochodnia nr 1”, w południe zaopatrzył się w plastikowe naczynia, do których wlał benzynę, a następnie udał się na pl. Waclawa. Ok. godziny 14.30 oblał się benzyną i podpalił. Odwieziono go do szpitala, gdzie 19 stycznia zmarł.

Student praskiego Wydziału Filozoficznego Jan Palach dokonał aktu samospalenia w proteście przeciwko inwazji wojsk Układu Warszawskiego na Czechosłowację. 16 stycznia 1969 roku dwudziestoletni student podpalił się na pl. Waclawa, niedaleko pomnika św. Waclawa. Do dziś jest to miejsce symboliczne, gdzie odbywają się demonstracje polityczne i protesty. Podjął decyzję, by w taki sposób zwrócić uwagę na trwającą okupację i obudzić obywateli Czechosłowacji – sprzeciw powoli milknął, nadchodził czas tzw. normalizacji, czyli uciszania i paraliżowania całego społeczeństwa. Ten, kto nie podpisał zgody na interwencję wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji, tracił pracę, jego dzieci nie mogły studiować na uniwersytetach itd.

Uroczystości żałobne miały charakter publiczny. 24 stycznia miało miejsce wystawienie zwłok, dziesiątki tysięcy ludzi przyszły pożegnać Palacha. Pogrzeb, który odbył się 25 stycznia, stał się

ogromną demonstracją polityczną (pochód przeszedł przez praskie Stare Miasto do budynku Karolinum, głównej siedziby Uniwersytetu Karola, gdzie wcześniej wystawiono zwłoki). Palach został pochowany na Cmentarzu Olszańskim, ale później jego grób został pod przymusem zlikwidowany i przeniesiony do rodzinnego miasteczka Všetaty.

Dziedzictwo Jana Palacha było bardzo silne i istotne dla czeskiej opozycji antykomunistycznej. Do historii przeszedł tzw. tydzień Palacha, kiedy od 15 stycznia 1989 roku (w 20. rocznicę samospalenia) przebiegły akcje protestacyjne oraz działania ku uczczeniu jego pamięci, które były jednocześnie pierwszą jaskółką zwiastującą upadek komunizmu w Czechosłowacji.

<http://www.janpalach.cz/pl/default/index>

Agnieszka Holland: Gorejący krzew (miniseria HBO, 2013)

Polski kontekst: Ryszard Siwiec / https://pl.wikipedia.org/wiki/Ryszard_Siwiec